

Att inte ses som en börda

I de flesta rapporter och strategidokument hittar man vällovliga föresatser om att integrera Afghanistans funktionsnedsatta i samhällsutvecklingen och beslutsfattandet genom att ge dem samma service och samma möjligheter i en miljö som är tillgänglig för alla. Den omfattande statistiken över den sjukvård som finns tillgänglig för personer med funktionsnedsättningar visar att det har gjorts glädjande framsteg, men den motsvarande utvecklingen inom utbildning, integration och social acceptans ligger långt efter. Dessa personer utgör därför en av de mest utestängda och marginaliserade grupperna i Afghanistan. Det krävs grundläggande attitydförändringar, och detta kommer att ta tid.

Text | Nancy Hatch Dupree
Översättning | Charlotte Hjukström

Ett första steg kunde vara att ta reda på hur många personer med grava funktionsnedsättningar det egentligen finns i Afghanistan. Flera strategidokument uppskattar antalet till cirka 800 000 och rekommenderar att man upprättar ett register. Så har tyvärr ännu inte skett. Det har också talats för lite om positiv särbehandling och mänskliga rättigheter för funktionsnedsatta.

Vid första anblicken verkar personer med funktionsnedsättningar praktiskt taget vara osynliga inom offentlig förvaltning, trots att tre procent av de administrativa tjänsterna och tjugo procent av platserna på yrkesutbildningar enligt bestämmelserna ska gå till denna grupp. Reglerna följs helt enkelt inte. På de flesta arbetsplatser har man inte heller vidtagit några åtgärder för att göra lokalerna mer tillgängliga. Och viktigast av allt: alltför många

funktionsnedsatta ställs utanför skolan och är därför hänvisade till okvalificerade arbeten.

Bland både män och kvinnor i alla åldrar är utbildningsnivån bland funktionsnedsatta mycket lägre än i övrigt – endast hälften jämfört med riksgenomsnittet. Dessutom är klyftan mellan pojkar och flickor ännu större än normalt, eftersom skolmiljön är dåligt anpassad för flickor. Det gamla traditionella motståndet mot skolutbildning för flickor leder till diskriminering av flickor med funktionsnedsättningar i klassrummet, och det finns fördomar hos både klasskamrater och lärare. Till detta kommer att planerarna i första hand fokuserar på utbildning som ska få ut eleverna i samhället och arbetslivet, varför de satsar mest på pojkarna.

Resultatet blir som man kan förvänta sig: de funktionsnedsatta flickorna hoppar av skolan i långt högre grad än andra flickor. Vissa fördelar med utbildning framhålls ibland, till exempel att vardagslivet blir lättare, syskonen blir bättre omhändertagna och chanserna på äktenskapsmarknaden ökar, men det finns en annan viktig dimension, för både män och kvinnor, som man mer sällan tänker på. Det handlar om att öka individens kunskaper så att han eller hon inte ses om en börda, utan tvärtom kan stärka sammanhållningen i lokalsamhället genom att bidra till den sociala miljön de lever i. Detta är alltid viktigt, men nödvändigare än någonsin i ett krigshärjat land som dagens Afghanistan.

Detta kräver en djup förståelse för dynamiken i samhället. Uppgiften är enorm. Eftersom kulturen är så komplex måste man utarbeta en bred mångfald av metoder som varierar från region till region så att de kan anpassas till lokala förhållanden.

»» På idrottssidan tävlar man i rullstolsbasket med hög intensitet. Den afghanska olympiska kommittén planerar att bygga en sportanläggning för idrottare med funktionsnedsättningar och anmäler deltagare till de paralympiska spelen. Manliga simmare utan armar och dykare utan ben talar med tillförsikt om att tävla i internationella mästerskap.”

Nancy Hatch Dupree

Lärarna måste vara införstådda med sådana underliggande lokala strömningar, ha kunskap om nya användbara metoder och känna till var informationen finns. De föräldrar som sitter fast i uppfattningen att skolundervisning är bortkastad på deras funktionsnedsatta barn måste fås att förstå om utbildning kan öka hela familjens välfärd, liksom lokalsamhällets, och inte bara ses som en förutsättning för att få arbete. De nationella och lokala myndigheterna måste stötta lokala initiativ med uppmuntran och resurser. Allt detta kräver attitydförändringar som, tillsammans med alla de övriga problem som måste åtgärdas, gör det till en väldig utmaning att hjälpa personer med funktionsnedsättningar.

Syftet med den här sammanfattningen av den negativa sidan av de funktionshindrades situation är framför allt att framhäva modet, viljestyrkan och uthålligheten hos dem som tagit på sig offentliga roller. I parlamentet finns en blind ledamot. En före detta minister hade förlorat ena benet i kriget mot Sovjet och en före detta biträdande kulturminister gick med käpp. Finansdepartementet har en mycket respekterad och högt uppsatt medarbetare som har amputerat båda benen. På Internationella Röda Korsets ortopediklinik arbetar både funktionsnedsatta män och kvinnor med olika specialkunskaper. De utgör en viktig del av en stor och ytterst kompetent personalstyrka bestående av läkare, sjukgymnaster och administratörer.

De specialkunskaper som lärs ut av inhemska och utländska frivilligorganisationer har förändrat oräkneliga liv. Hörselskadade tonåringar deltar i forum för barn och ungdomar genom att använda teckenspråk som deras klasskamrater tolkar åt dem. Synskadade

lär sig använda blindskrift för att kunna sätta sig in i praktiska och sociala frågor. På universiteten studerar funktionsnedsatta med höga förväntningar på olika karriärvägar. På idrottssidan tävlar man i rullstolsbasket med hög intensitet. Den afghanska olympiska kommittén planerar att bygga en sportanläggning för idrottare med funktionsnedsättningar och anmäler deltagare till de paralympiska spelen. Manliga simmare utan armar och dykare utan ben talar med tillförsikt om att tävla i internationella mästerskap.

Sedan har vi dem som har modet att gå sina egna vägar. Egenföretagaren som driver en butik från sin rullstol på gatan utanför Kabuls universitet gör strålände affärer: en blommig baldakin skyddar honom numera från väder och vind, och girlangerna som hans varor hänger i har blivit allt fler. ”Jag har ett bra liv”, säger han med ett brett leende.

Antalet yrkesverksamma personer med funktionsnedsättningar växer i Afghanistan, trots att de kämpar med stora utmaningar. De har en stark självkänsla, för de har lärt sig att bli medvetna om sitt värde och sin värdighet. Bara detta är ett stort framsteg. •

Nancy Hatch Dupree